

Vocabulari de Sant Joan

La festa de Sant Joan està carregada de símbols i rituals. En aquesta nota de llengua repassem uns quants conceptes relacionats amb aquesta celebració tan arrelada.

La nit i el foc

La **revetlla** de Sant Joan és una festa màgica. Aquesta paraula (en castellà, *verbena*) ens remet al fet de vetllar perquè és la nit que precedeix una diada assenyalada. Les revetlles són nits de festa i ball.

La **berbena**, amb be alta, però, és una planta que cal collir entre Sant Joan i Sant Pere i que té propietats medicinals.

Durant aquesta nit, les places s'omplen de música i **fogueres d'andròmines** (mobles i estris atrotinats i inútils) que els més joves han fet després de fer la **capta de trastos vells** (anar a cercar mobles i trastos vells per a fer-los cremar a la foguera; *captar* antigament volia dir 'demandar almoïna', i aquest significat s'ha estès a demandar per a algun ús col·lectiu). Moltes fogueres s'encendran amb la **Flama del Canigó**, portada per voluntaris des d'aquest cim tan emblemàtic de la Catalunya del Nord.

Els focs d'artifici o focs artificials

Dies abans de la revetlla, els més joves ja comencen a fer tronar els carrers amb una bona mostra d'articles pirotècnics. Els més prudents, amb la **metxa** encenen **bengales** i llancen **bombetes** o **cebetes** (article pirotècnic dels infants, que conté una quantitat reduïda de pólvora embolicada en paper que esclata quan es llança amb força a terra); els més agosarats fan esclatar **fonts**, **canons**, **piules** (petards de poca potència però estridents) i **correcomes** (coet que corre arran de terra), **petards xinesos**, **xiuladors**, **bateries**, **volcans**, i els més valents s'atreveixen amb **canterelles** (tro molt fort que es dispara al final de la traca), **carcasses** (artifici pirotècnic que, llançat des d'un canó, esclata en l'aire i produeix efectes visuals i sons), **trons** (qualsevol receptacle de paper ple de pólvora que esclata quan es crema la metxa que porta) i **traques** (sèrie de

trons o petards col·locats de cap a cap d'una metxa, que esclaten successivament). Un tipus especial o evolucionat de traca és la **mascletada**.

I durant la nit de Sant Joan, el cel s'il·lumina amb els colors de tota mena de **coets**, i els seus **esclafits** (sorolls secs, aguts, sobtats) ressonen ben lluny fins ben entrada la matinada. En trobem de diverses varietats, com ara el **coet de vareta**, el **coet tronador** (o simplement **tronador**, que és un coet molt sorollós) i el **coet borratxo** (amb una metxa en un extrem i un tronador en l'altre, que una vegada encès es mou a l'atzar propulsat de manera intermitent).

El mot *coet* és derivat de *coa* ('cua'), i ja el trobem documentat a mitjan segle xv, però probablement era emprat de molt abans. És una paraula exportada: del català, *coet* va passar a l'aragonès i de l'aragonès, al castellà, segons el filòleg Joan Coromines.

La coca

Com en tota festa, no podia faltar el toc gastronòmic: la **coca de Sant Joan**, amb **fruita confitada** i **pinyons**.

Però també podeu optar per les **coques de recapte** (coca salada que es fa amb pasta de farina amb oli, arengada, talls de botifarra, cansalada, ceba, pebrot, etc.), de **llardons** o les farcides de nata o de crema.

I per a tirar avall, no oblideu d'acompanyar-les d'un bon **cava**, **moscatell**, **garnatxa**, **mistela**, **malvasia** o **ratafia**. Les herbes per a elaborar aquesta última cal recollir-les pels volts de Sant Joan.

Però, com hem d'escriure Sant Joan, amb majúscula o minúscula?

Com que es tracta d'una festivitat, escriurem les dues paraules amb majúscula. Ara bé, si fem referència al personatge, hauríem d'escriure *sant* amb minúscula i *Joan* amb majúscula, com la resta de sants del santoral.